

Слънчеви протуберанси

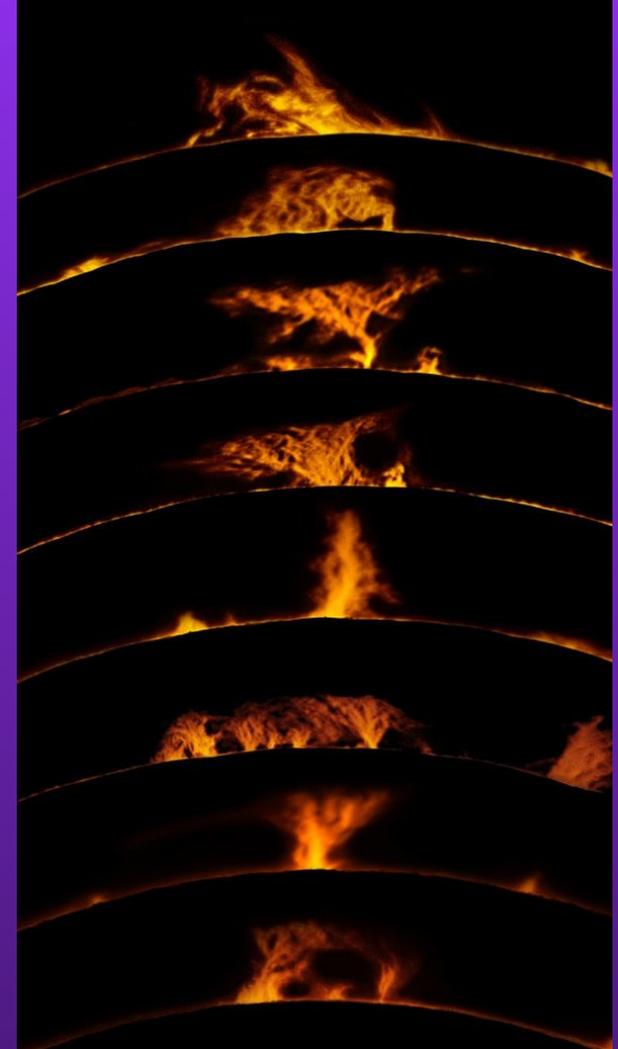
н.с. д-р Петър Духлев

сектор “Слънце”
Институт по астрономия,
БАН

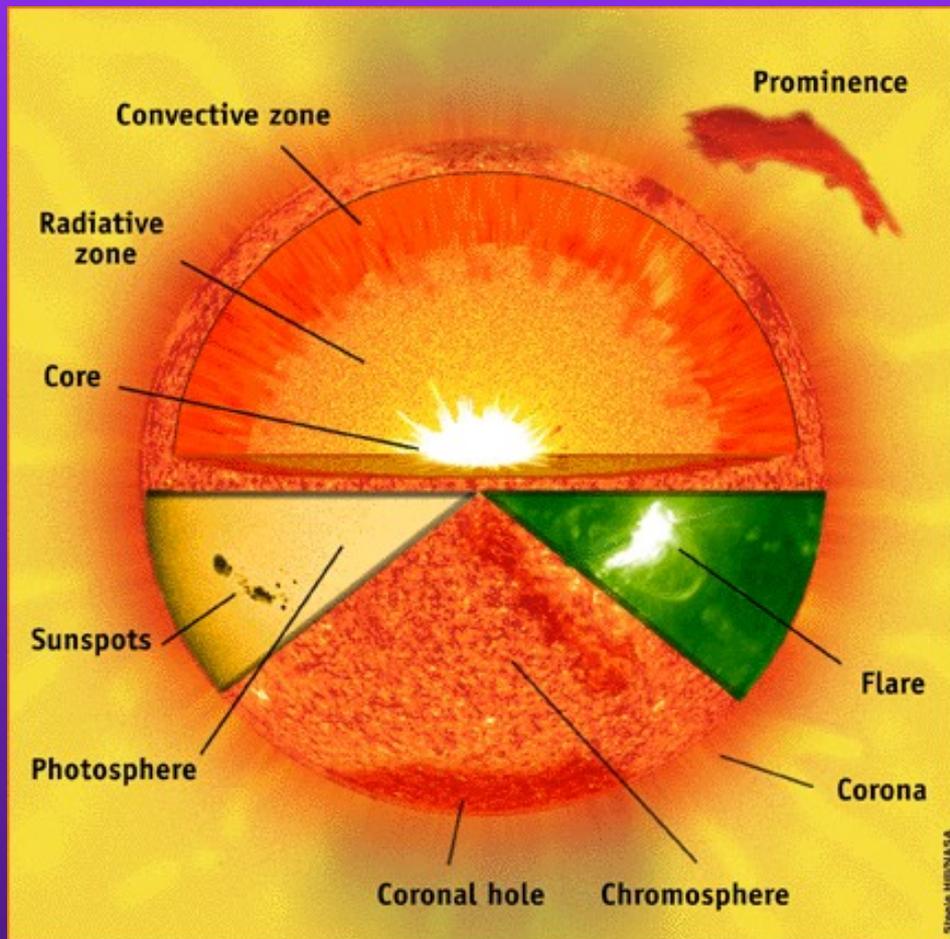
26.01.2006 г.

Съдържание

1. Слънчеви протуберанси
2. Класификации
3. Активни протуберанси
  - spray, surge, loops
4. Спокойни протуберанси
  - параметри и структура
  - протуберанси/влакна
  - магнитно поле
  - обкръжение
  - осцилации
5. Еруптивни протуберанси
6. Коронोगраф в НАО -
Рожен

Слънчева активност

СЛЪНЧЕВИ ПЕТНА

протуберанси

сл. избухвания

изхвърляне на
коронална маса

Класификации

1875 – Secchi (динамична)

1. Спокойни
2. Активни

1932 – Pettit (морфологично-динамична)

1. Активни
2. Еруптивни
3. Свързани със петна
4. Торнадо
5. Спокойни

1934 – Newton (връзка със петната)

- I Далече от слънчеви петна
- II Асоциирани със слънчеви петна

1953 - Menzel and Evans (възникване)

- A. Възникващи отгоре (в короната)
- B. Възникващи отдолу (в хромосферата)

1959 – de Jager (динамична)

- Клас I Спокойни
- а/ Нормални (ниски и средни ширини)
  - б/ Полярни (високи ширини)

Клас II Движещи се протуберанси

- а/ Активни
- б/ Еруптивни
- в/ Свързани с петна
- г/ Сърдж
- д/ Спикули

Класификации - 2

1953 – Severny and Khoklova (динамична)

- I Еруптивни
- II Електромагнитни
- III Неправилни

1966 – Zirin (време на живот)

Клас I Късоживущи

- Surge
- Spray
- Loop
- Coronal rain

Клас II Дългоживущи

- Polar Filaments
- Spot Zone Filaments

Клас III Средноживущи

- Ascending Filaments
- Sunspot Filaments

1961 – Waldmeier (спектрална)

Mg (5184 Å - **b1**, 5173 Å - **b2**, 5167 Å – **b4**)

Fe II (5169 Å - **b3**)

Клас I $b3 > b1$ избухване на лимба

Клас II $b1 > b3 > b2$

Клас III $b2 > b3 > b4$

Клас IV $b3 = b4$ протуберанс

Клас V $b4 > b3$

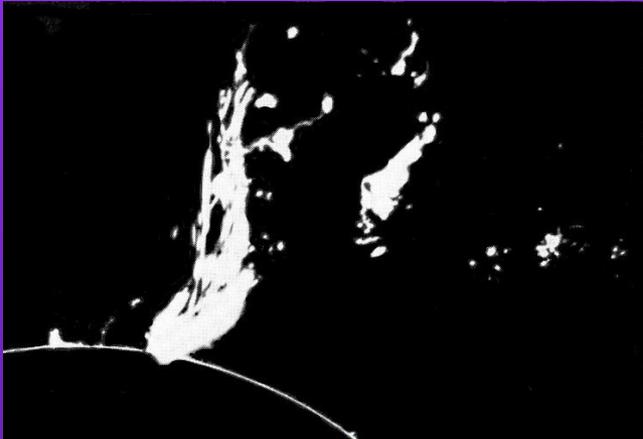
Класификации - 3

1960 – Zirin and Tandberg-Hanssen
(спектрална - за различни атмосферни обекти)

Class	Criteria	Objects
I	(He I, 4026) << (Sr II, 4078) (He I, 4713) << (Ti II, 4572)	Low Chromosphere
	(He II, 4686) << JO le I, 4713)	
II	(He I, 4026) - (Sr II, 4078) (He I, 4713) = (Ti II, 4572)	Middle Chromosphere (around $h = 1500$ km)
	(He II, 4686) << (He I, 4713)	Quiescent Prominences
III	(He I, 4026) >> (Sr H, 4078) (He I, 4713) >> (Ti II, 4572)	High Chromosphere (spicules)
	(He II, 4686) = (He I, 4713)	Active Prominences, Flares
IV	Presence of Fe X, 6374, Fe XIV, 5303, Ca XIII, 4086, or Ca XV, 5694	Coronal Enhancements Coronal Condensations

Активни протуберанси

Spray

$$V_{\max} \geq 400 \text{ km/s}$$

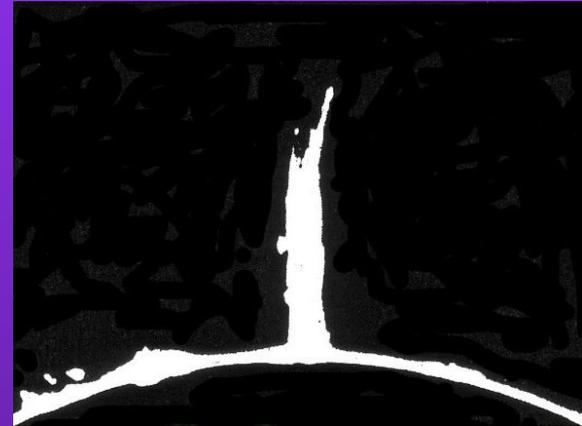
Избухващ спрей

резултат от взрвоподобно
слънчево избухване

Спрей-протуберанс

резултат от внезапно изхвърляне
на влакно в активна област

Surge

$$V \text{ 100-200 km/s}$$

$$h \text{ 100 000-200 000 km}$$

$$t \text{ 10-20 min}$$

$$MF \approx 50 \text{ G}$$

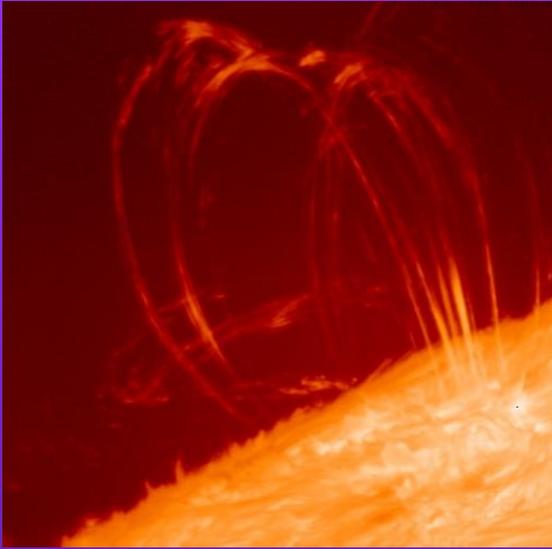
$$n_e \text{ } 10^{11} - 10^{12} \text{ cm}^{-3}$$

$$M \text{ } 10^{15} - 10^{16} \text{ g}$$

$$E \text{ } 10^{27} - 10^{30} \text{ erg}$$

рекурентност

Активни протуберанси

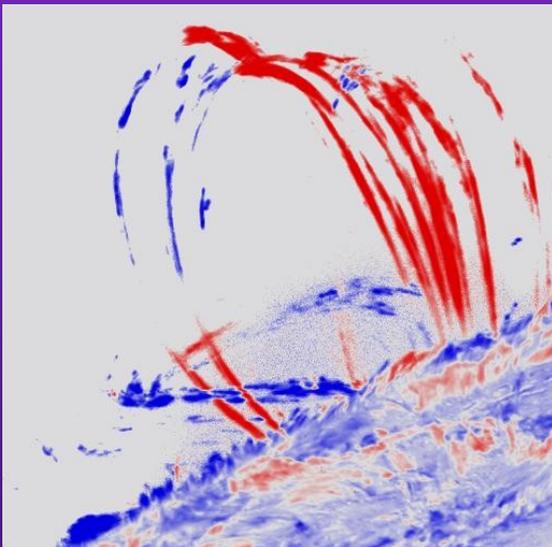
Loops

Единични примки

$v \approx 30 \text{ km/s}$

$h \approx 50 \times 10^3 \text{ km}$

$t \approx 15 \text{ min}$

Избухващи примки

Post-flare loops

v до 150 km/s

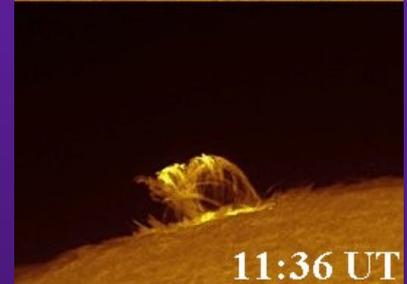
t – 1-5 часа

13:10 UT

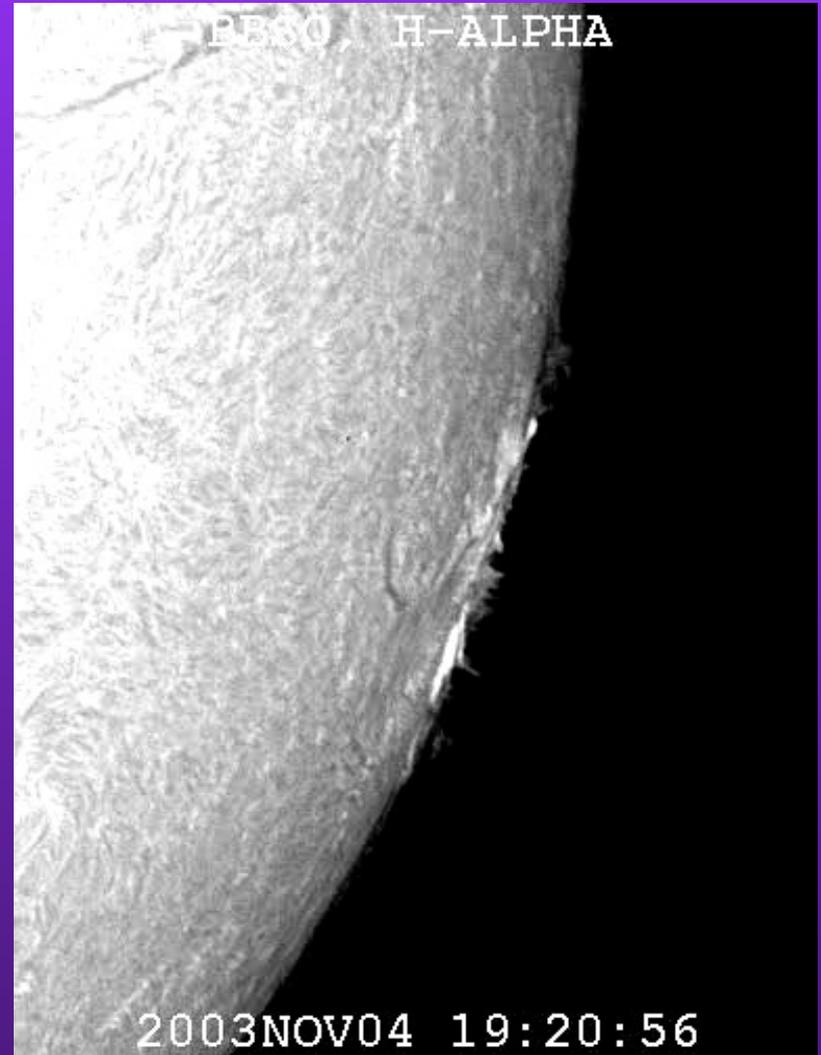
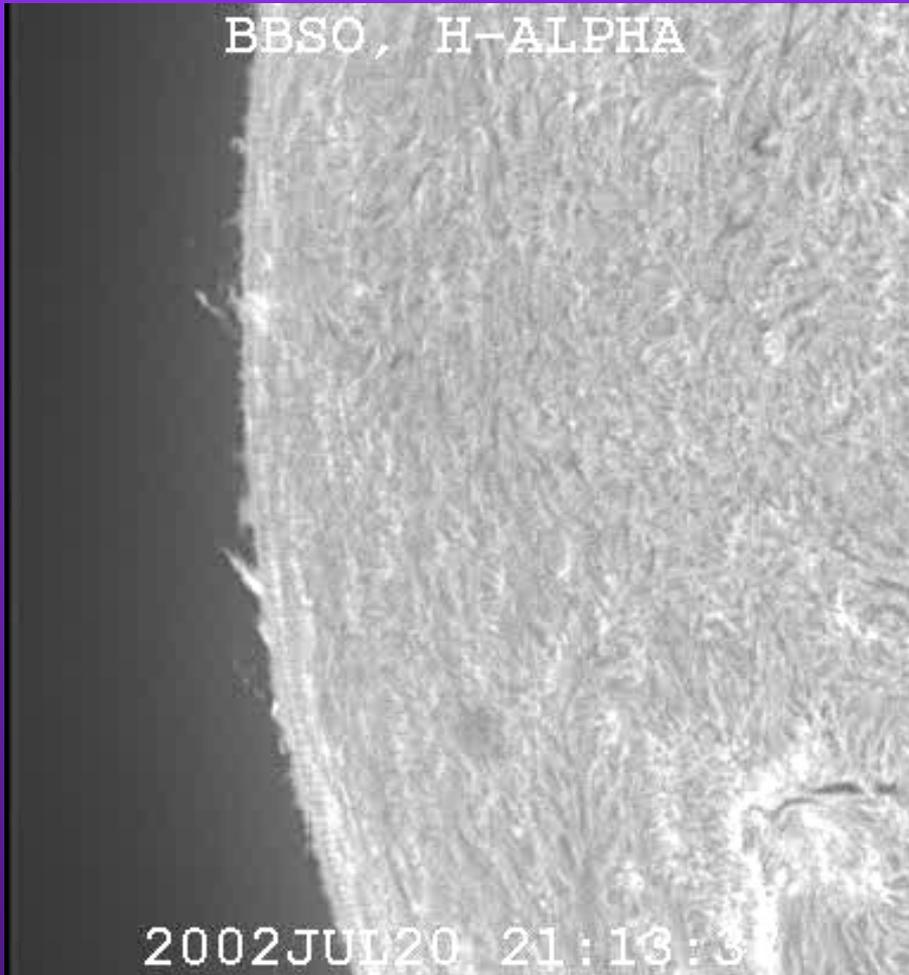
11:49 UT

11:36 UT

Loop movies

Спокойни протуберанси - СП

$T \sim 5\,000\text{--}8\,000\text{ K}$

$n_e \sim 10^{10}\text{--}10^{11}\text{ cm}^{-3}$

$B \sim 3\text{--}30\text{ G}$

$p \sim 0.1\text{--}2\text{ dyn/cm}^2$

$T_c > 10^6\text{ K}$

$n_{ce} \sim 10^9\text{ cm}^{-3}$

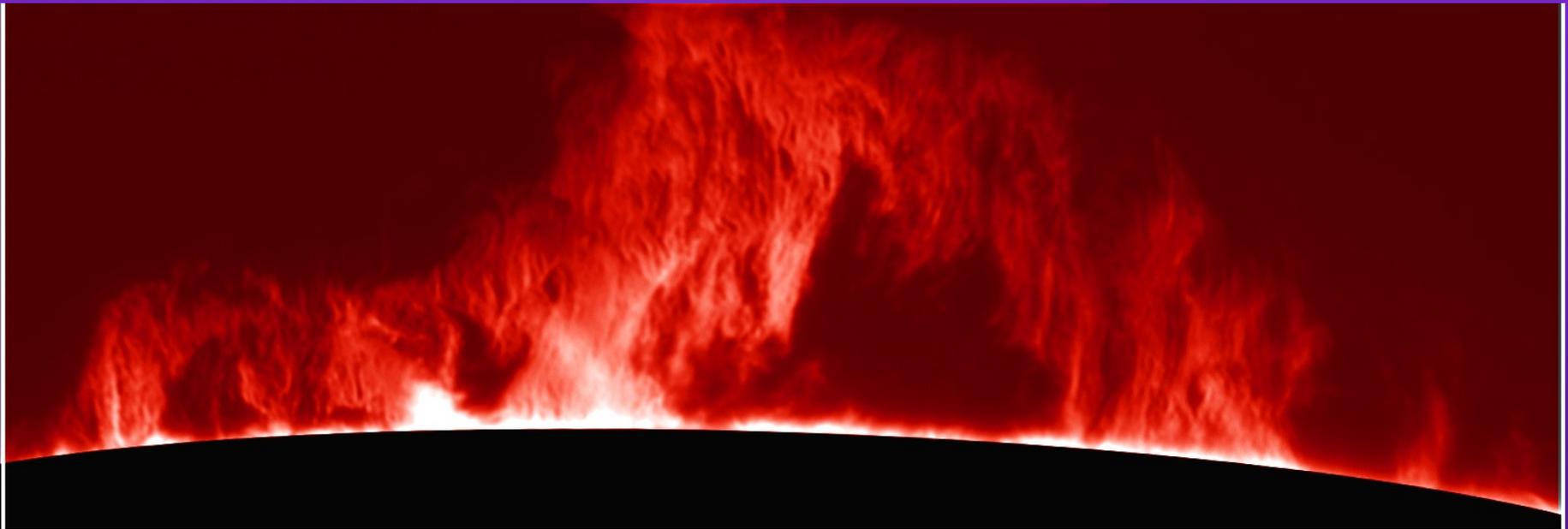
$10^{-3} < \beta < 1$

$d = 6\,500\text{ km}$

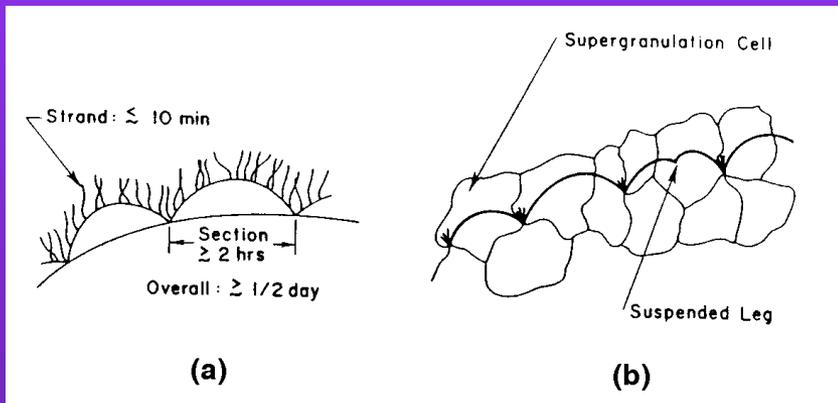
$h = 42\,000\text{ km}$

$L = 200\,000\text{ km}$

$t_{av} \approx 3.5\text{ rot}$

Структура и обкръжение на СП

Едромащабна:

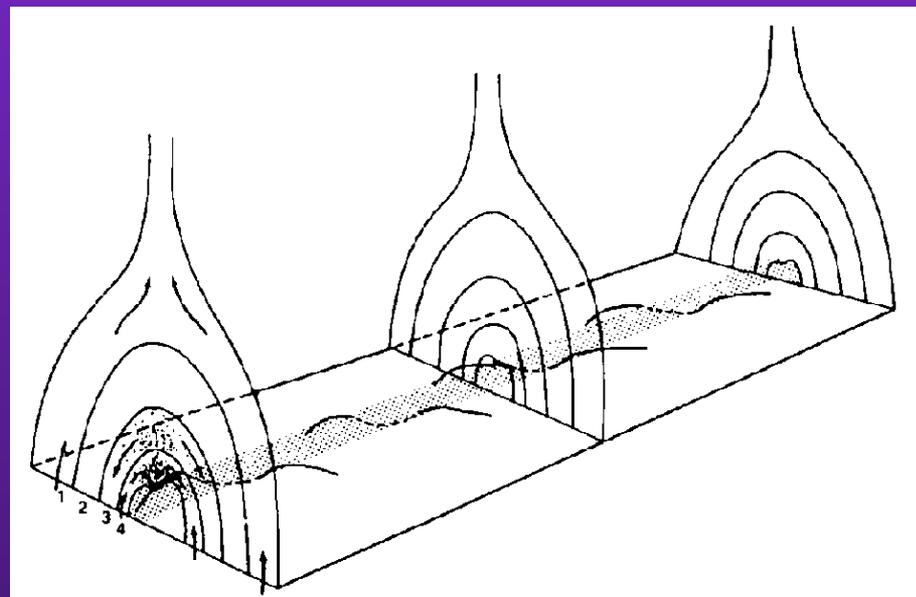
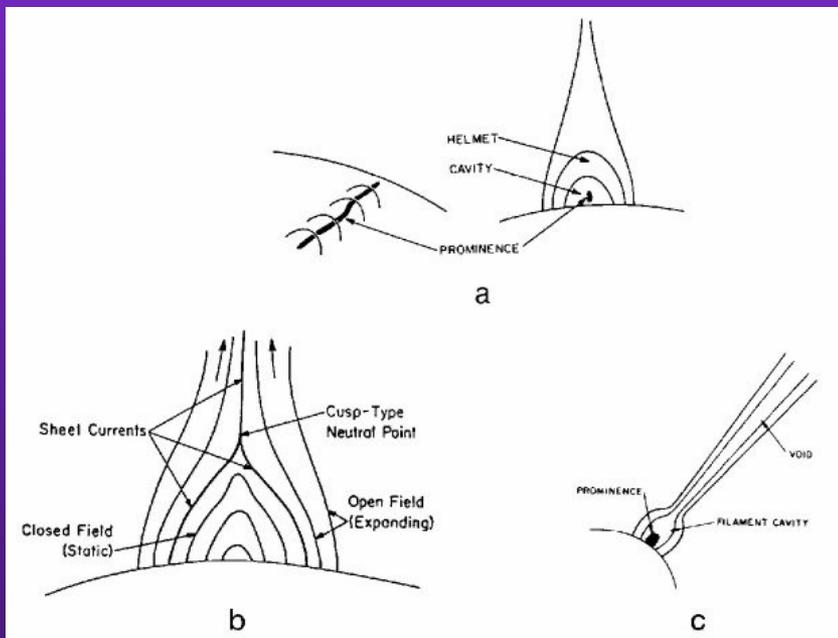
Тяло на СП

Мезоструктура:

Арки, изграждащи тялото на СП

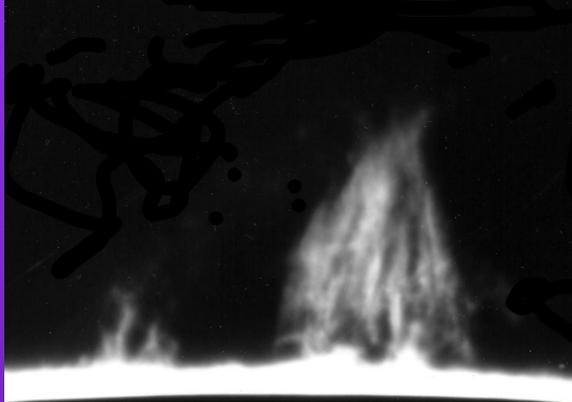
Тънка структура:

Нишки и възли, изграждащи арките

Основни наблюдателни ситуации на СП

edge-on

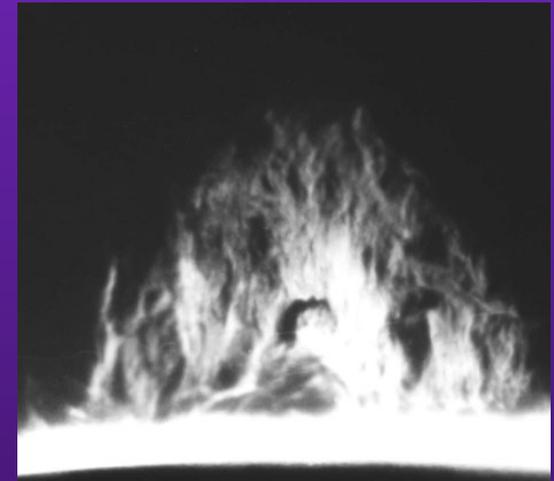
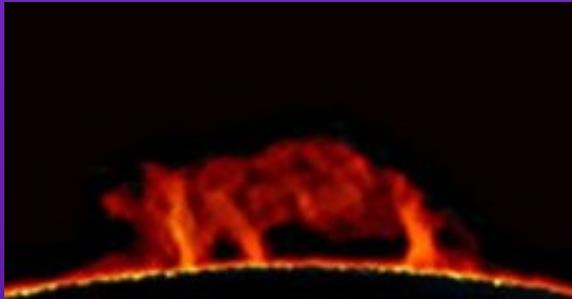
почти side-on

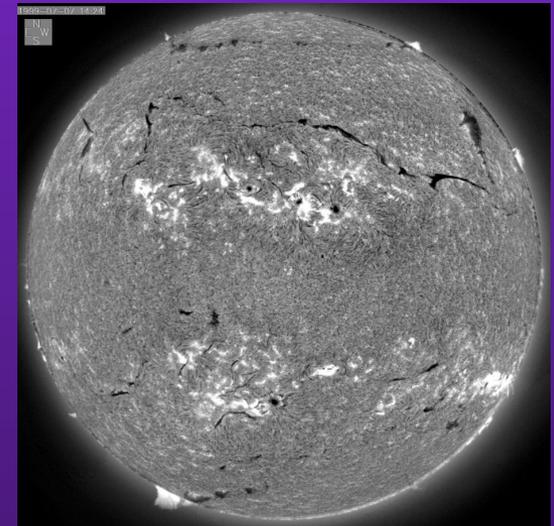
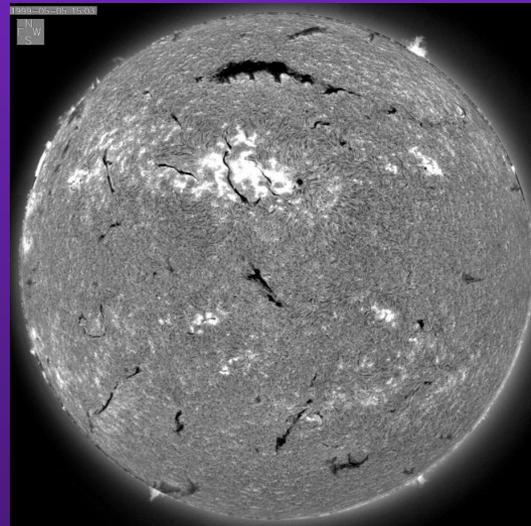
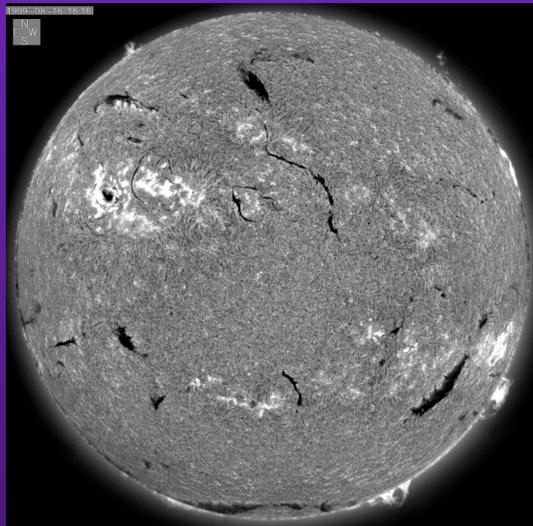
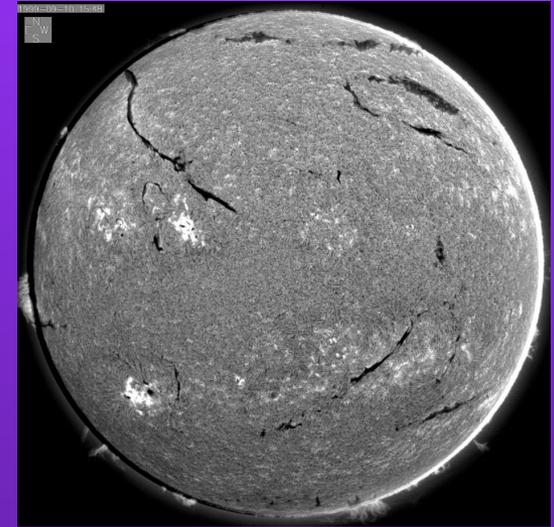
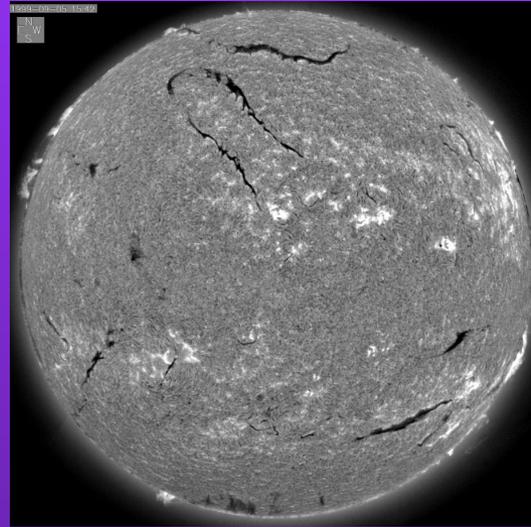
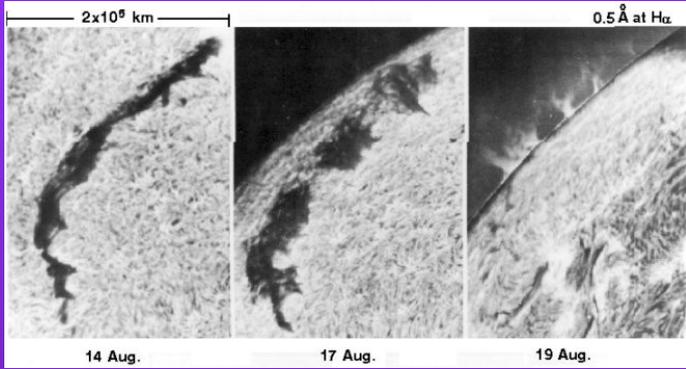
неопределена

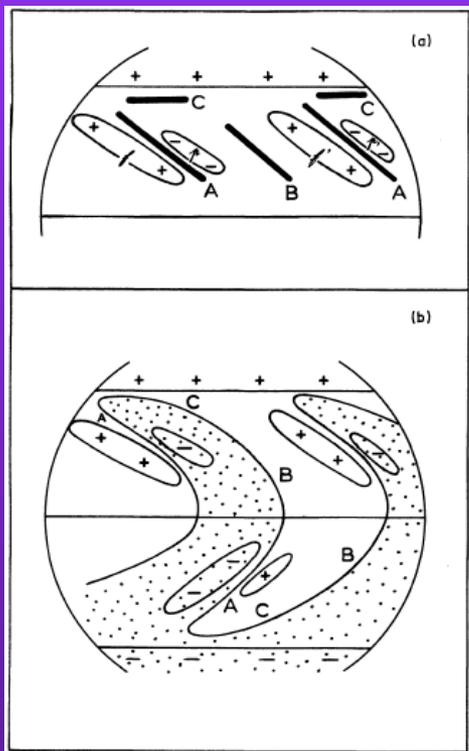
side-on

СП и влакна

СП и влакна (трасери на едромащабното магнитно поле)

Видове СП/влакна според типа на МНЛ:

СП/влакна в полярните области

СП/влакна между активни области

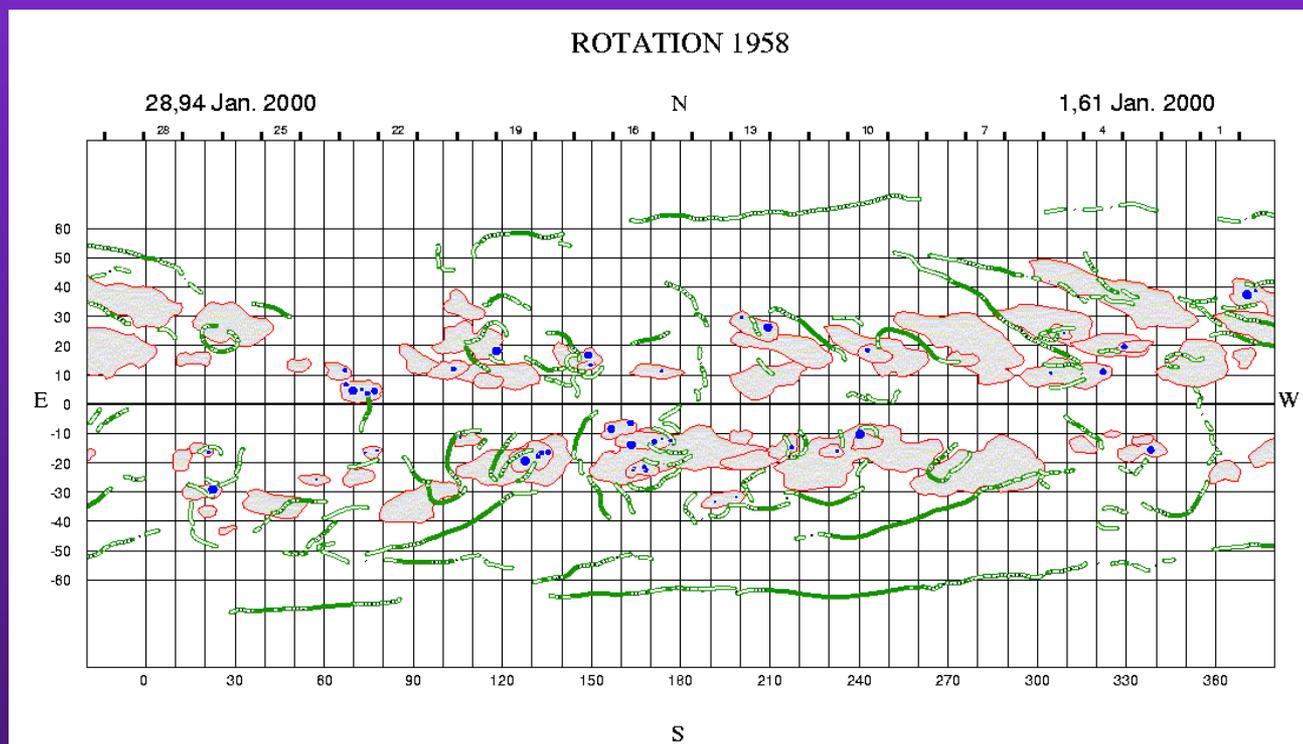
СП/влакна в активни области

Магнитни неутрални
линии – МНЛ

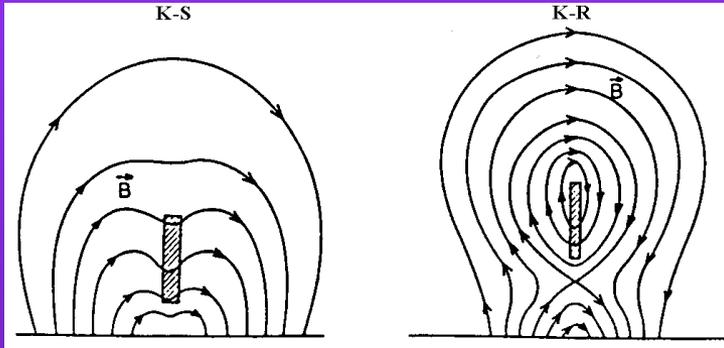
А – в активна област

В – между АО

С – в полярните зони

Нормална и инверсна конфигурация на МП на СП

нормална КМП

инверсна КМП

Относителен дял:

N-КМП / I-КМП $\approx 3/1$

МНЛ:

N-КМП – А МНЛ

I-КМП – С и В МНЛ

Магнитно поле:

N-КМП – ≈ 20 G

I-КМП – 5-10 G

Ориентация на СП/влакно:

N-КМП – side-on; I-КМП – edge-on

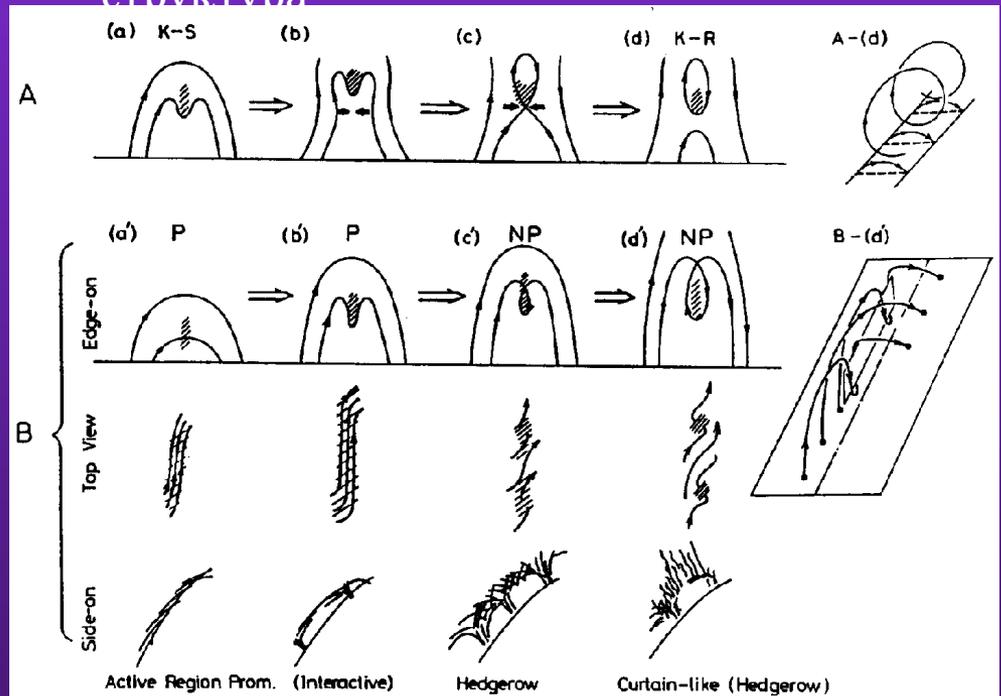
Височина на СП/влакно:

N-КМП $< 30\ 000$ км; I-КМП $> 30\ 000$ км

Морфология и яркост:

N-КМП – ярки, компактни, рязко очертани

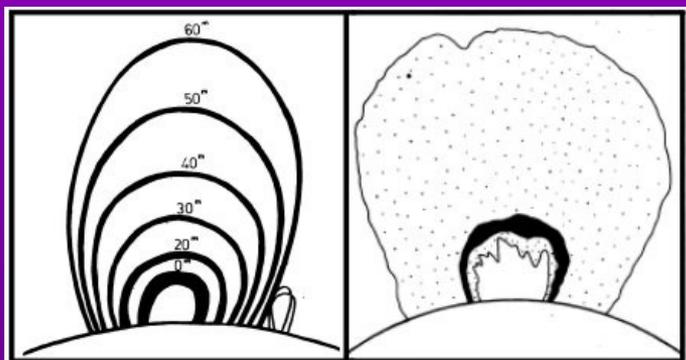
I-КМП – дифузни, със сложна нишкова структура

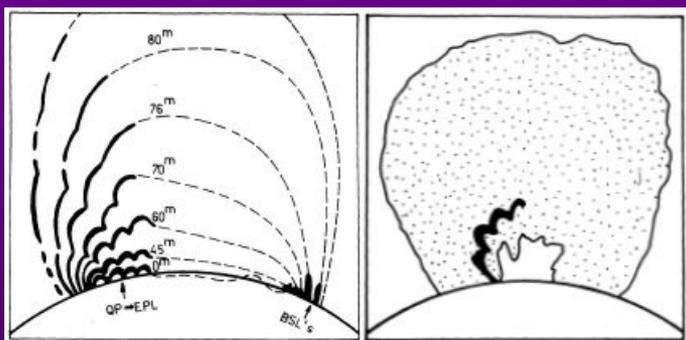
Еруптивни Протуберанси (ЕП)

В. Rompolt

МАГНИТО-ТОПОЛОГИЧНА

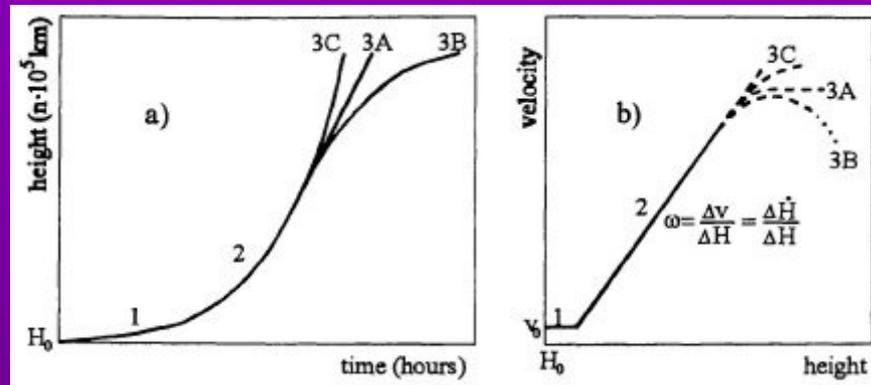
Type I

Type II

В. Vršnak

КИНЕМАТИЧНА

Height-Time:

A – $a > 0 + v = \text{const.}$

B – $a > 0 + v = \text{const.} + a < 0$

C – $a > 0$

Velocity-Height:

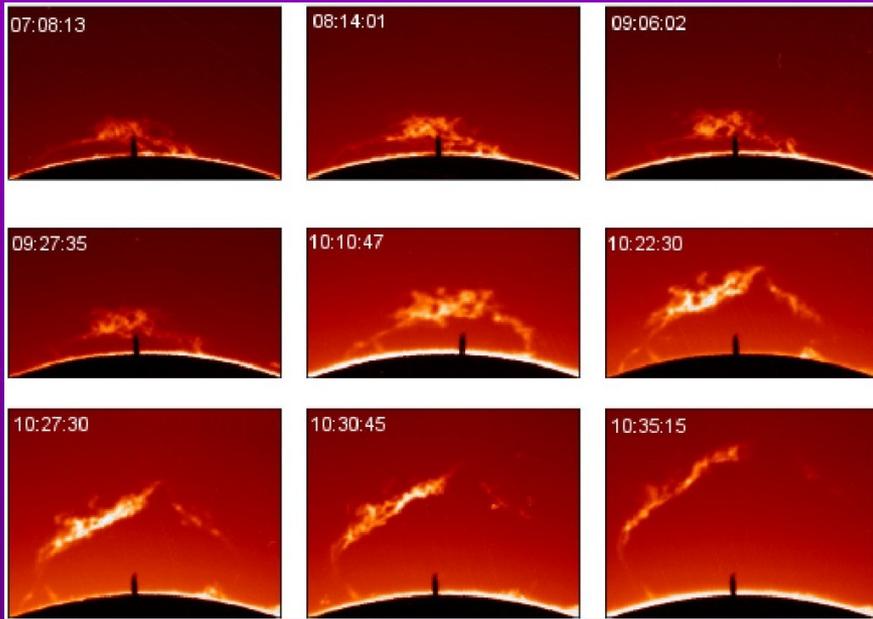
A – $v = \text{const.} + a = \text{const.} + v = \text{const.}$

B – $v = \text{const.} + a = \text{const.} + a < 0$

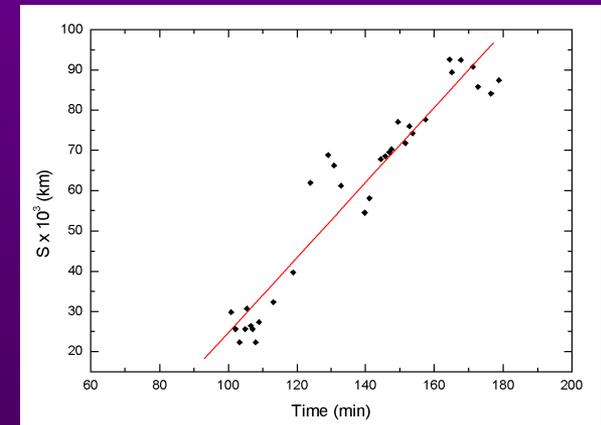
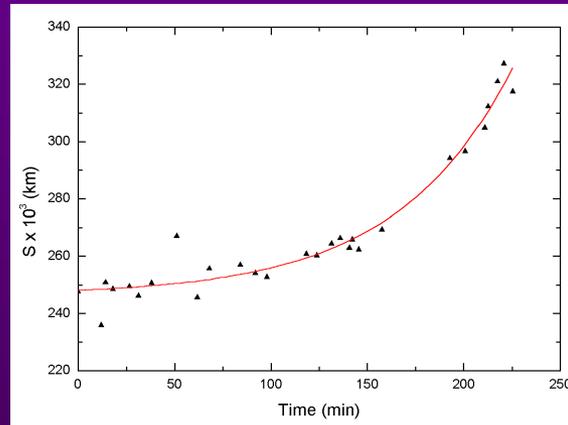
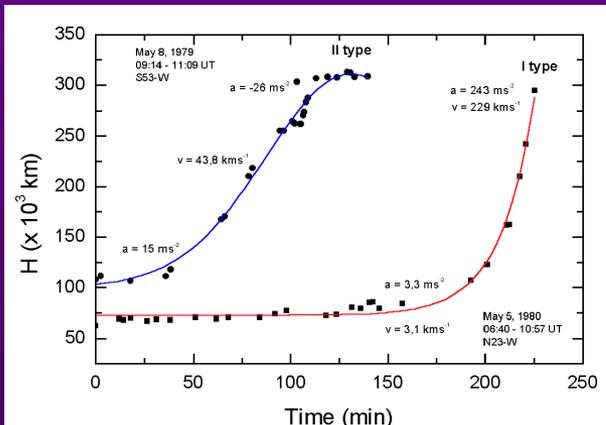
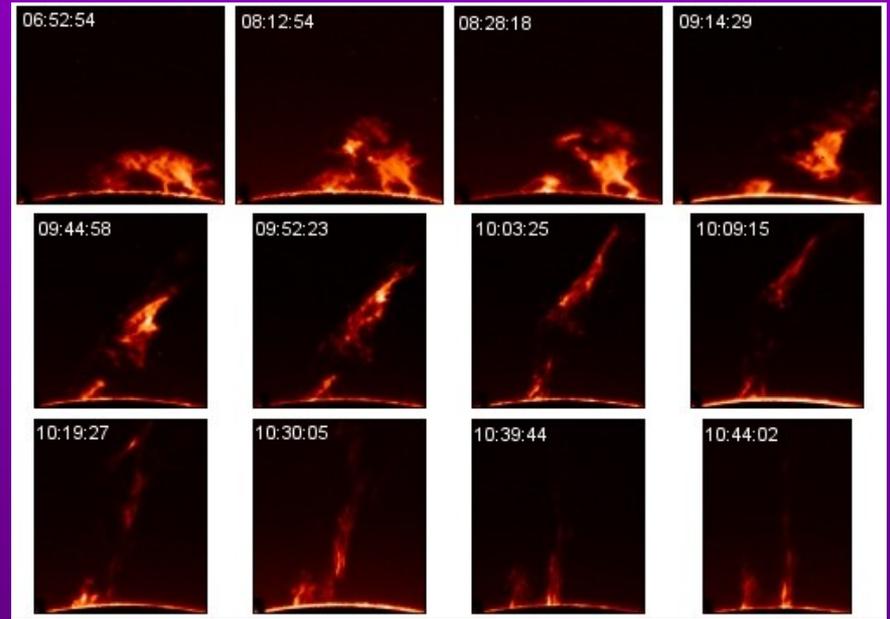
C – $v = \text{const.} + a = \text{const.}$

ЕП – Основни характеристики

Type I

Type II

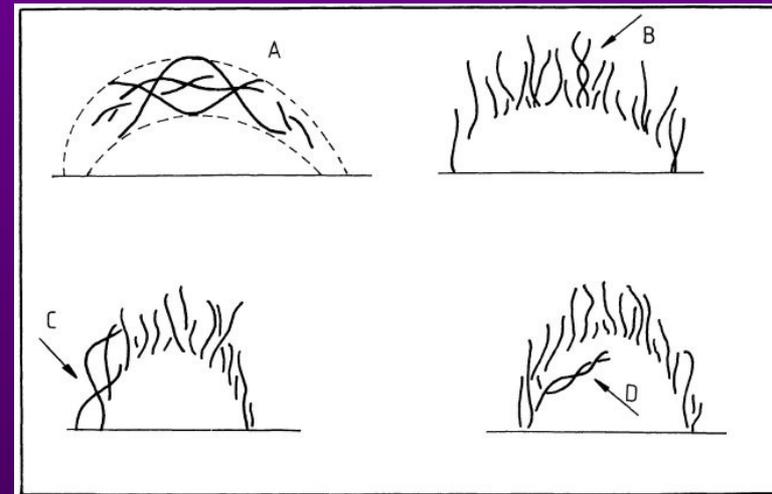
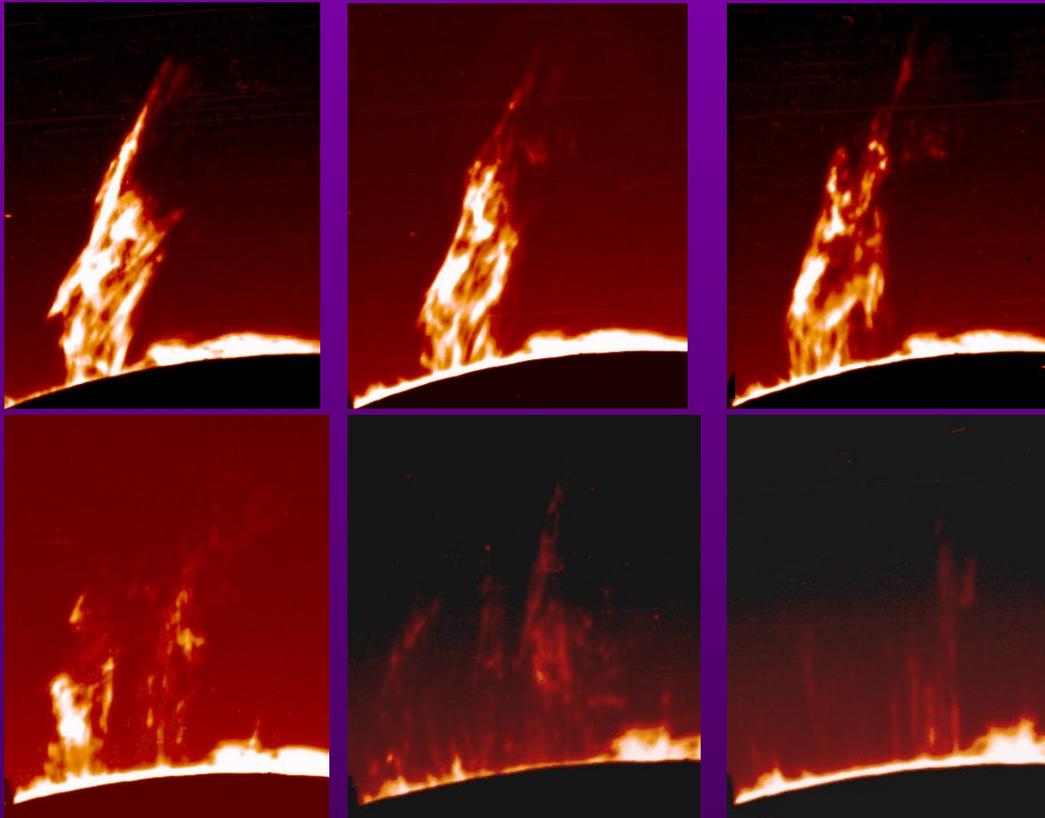
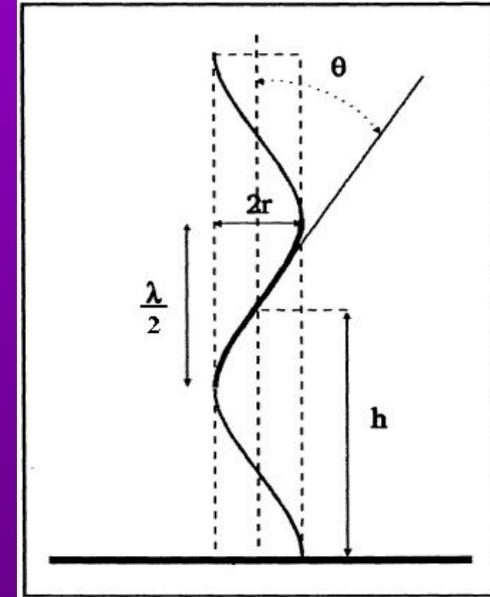
EP – Вътрешна структура

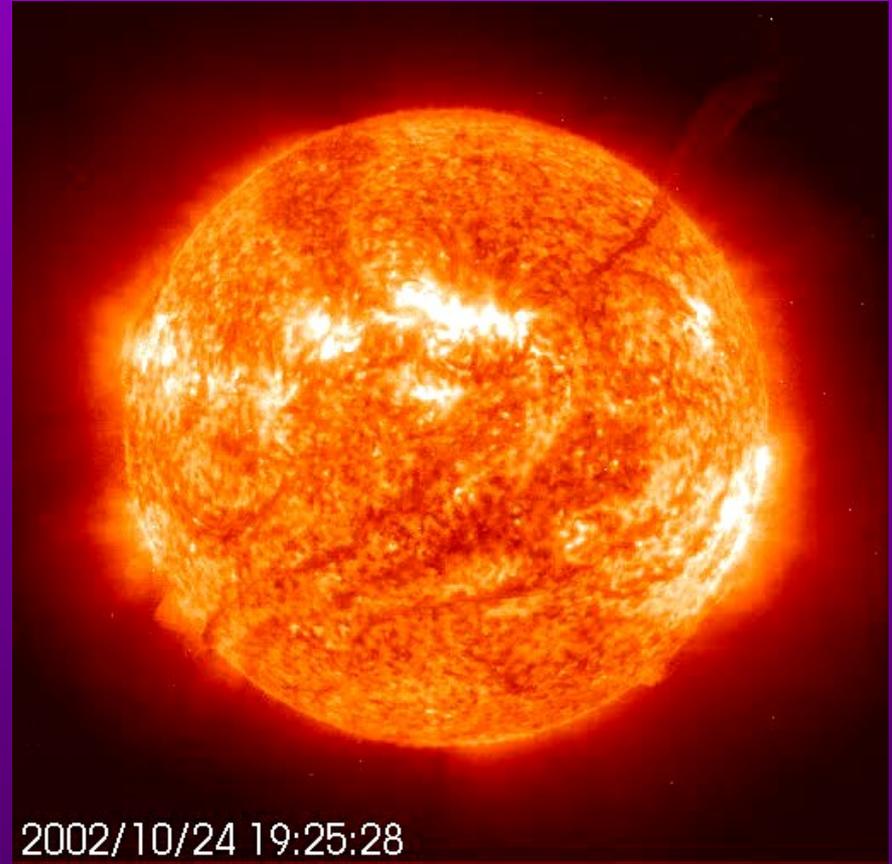
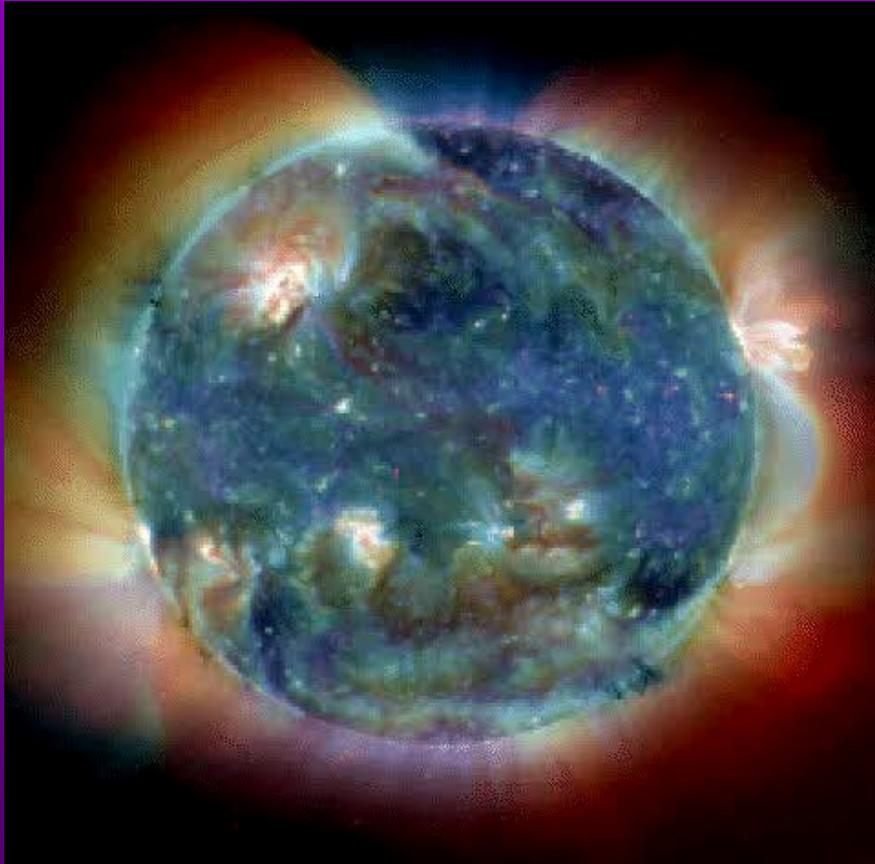
Спирална вътрешна структура

$$\tan \theta = 2r / \lambda = X$$

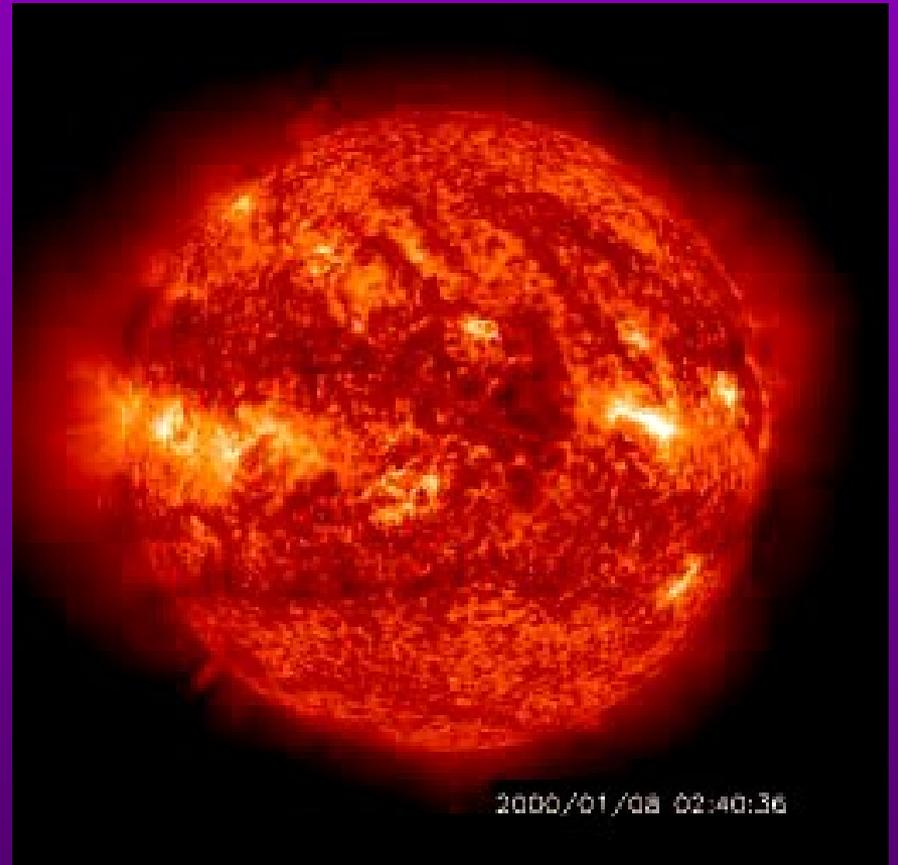
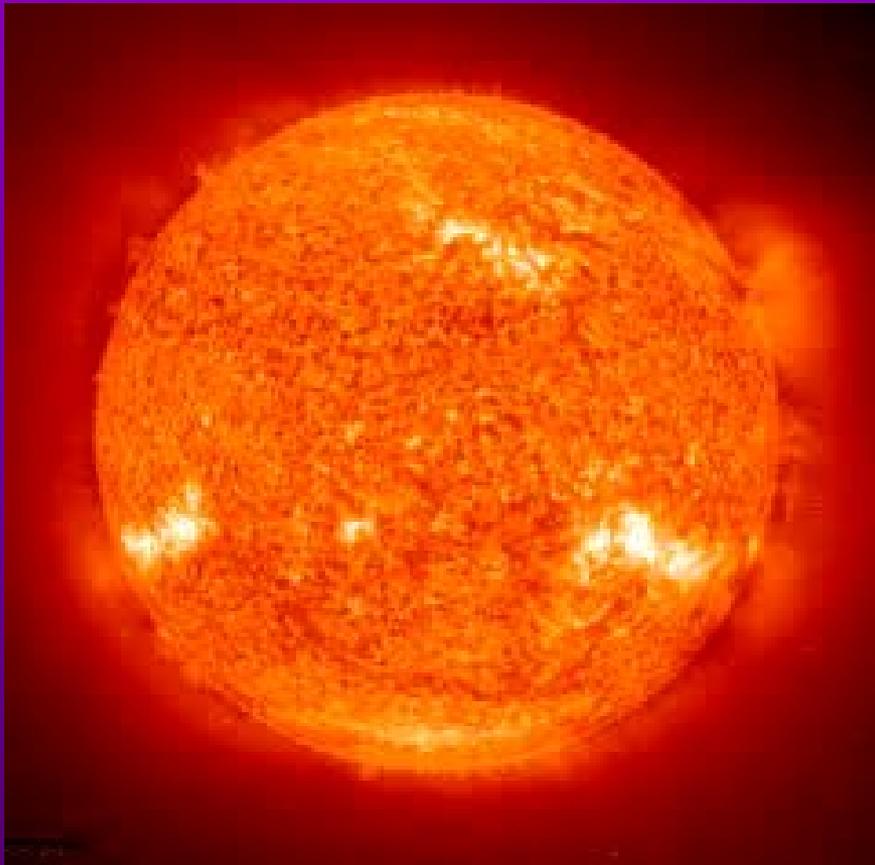
X - pitch angle - мяра за спиралност

EP Movies

EP Movies

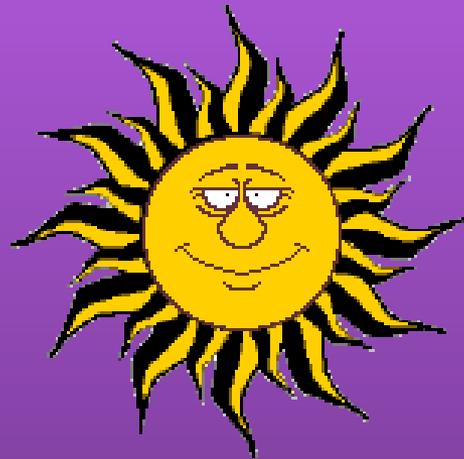

протуберанси

Коронограф в НАО - Рожен

Край

*Благодаря за
вниманието!*